

Чорнобиль: стратегія реабілітації

Саме це питання обговорювали нещодавно у штаб-квартирі Міжнародного агентства по атомній енергії (МАГАТЕ) запрошені експерти, кращі науковці трьох країн, які найбільше постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи. Адже сама катастрофа зокрема, та небезпека радіоактивного забруднення довкілля загалом, і сьогодні залишаються актуальними питаннями для наших реалій. Ведеться активна діяльність у напрямку допомоги щодо захисту людей та відновлення територій.

Тому нещодавно у Відні пройшла нарада з питань виконання регіонального проекту МАГАТЕ. Проект полягає у розробці стратегії довгострокових заходів щодо реабілітації радіоактивно забруднених територій та протирадіаційного захисту населення, яке проживає на цих територіях. У рамках співпраці з МАГАТЕ Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи взяло участь у виконанні даного проекту. На зустрічі МНС представляла Наталія Ткаченко, заступник директора Департаменту у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, начальник відділу радіологічного захисту населення та екологічного оздоровлення радіоактивно забруднених територій.

– Наталіє Володимирівно, хто був ініціатором наради?

– Керівники трьох найбільш постраждалих країн: України, Росії, Білорусі звернулися до МАГАТЕ з ініціативою розробити загальну концепцію подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на пізньому етапі. Питання було поставлено таким чином, щоб визначити реальну картину радіологічної ситуації, що склалася сьогодні на постраждалих територіях, з'ясувати, чи можна починати процес їх відновлення та створення нормальних умов проживання.

– Тобто, йшла мова про те, що чорнобильську проблему вже можна закрити?

– Ні, тут важливо розрізнити радіаційні наслідки Чорнобильської катастрофи, соціально-економічні та психологічні. Чорнобильська катастрофа починалася як радіаційна аварія, а сьогодні вона переросла у соціально-економічну, психологічну проблему. І лише після закінчення радіаційної, можна діяти у напрямку реабілітації та допомоги. Звичайно, існують населені пункти, де доза перевищує один мілізіверт – допустиму норму, але є і постраждалі території, на яких не можна жити саме через соціальні проблеми. Зруйнована інфраструктура, відсутність інвестицій через певні упередження чи просто забо-

рони на законодавчому рівні (у другій та третій зонах не дозволяється господарська діяльність) є перешкодами для відновлення умов життя. Дев'яносто відсотків виплат сконцентровано на соціальній допомозі, а на реабілітацію територій залишається дуже мало. Це породжує бажання бути потерпілим ще довго, синдром "жертви" залишається актуальним серед постраждалого населення. А з іншого боку, є місцева влада, яка не хоче нічого міняти, адже до місцевих бюджетів надходять чималі державні та спонсорські кошти.

У Білорусі з 2008 року проблема постраждалого населення та територій переходить в іншу площину. Буде відмінено поділ на зони і відповідні пільги. Ці території розглядатимуться в плані економічного відродження та реабілітації земель.

– Чи реальна така картина в Україні?

– Це питання досить неоднозначне, адже потрібно зважати на те, що білоруси постійно переглядали перелік населених пунктів, віднесених до зон радіоактивного забруднення. Вони їх поступово скорочували, що дозволяло вкладати значні кошти на реабілітацію цих територій. Якщо ми виділяли для цього приблизно 2,5 мільйони доларів на рік, то вони – 40 для сільськогосподарської реабілітації.

У нас також існують й законодавчі моменти, які створюють певні перешкоди. Для вирішення однієї із таких перешкод МНС України запропонувало відповідні зміни у статтю 11-ту Закону України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи". Якщо ці зміни будуть прийняті, то зміна статусу території не торкнеться людей, які там проживають і мають відповідні пільги. Вони за ними залишаться.

З моменту аварії минув 21 рік і, звичайно ж, за цей час картина радіоактивного забруднення довкілля змінюється. Грунт, вода, рослини, вже не несуть небезпеку. Там можна спокійно жити та працювати. А для цього потрібно підняти економіку, відроджувати землі.

– Яким чином має розроблятися дана концепція виходу з радіаційної аварії?

Коні Пржевальського допомагають ученим зрозуміти природу впливу радіації на організм тварин

– Щоб розробити загальні рекомендації, потрібно ознайомитися із проведеною роботою держав у даному напрямку. Для цього на зустріч були запрошені експерти, кращі науковці трьох країн. Україну представляв Валерій Кашпаров з Інституту сільськогосподарської радіології. Експерти презентували нові підходи до протирадіаційного захисту постраждалих: методи оптимізації радіоактивного впливу, нормування усіх факторів забруднення. Існують фактори, які чітко нормуються – радіаційне опромінення від аварії (Чорнобильська катастрофа), від практичної діяльності (викиди) та ін., а є фактори, що не враховуються як джерела опромінення людини – природна радіоактивність. При цьому мало хто знає, що на деяких територіях України такий газ як родон – природне утворення – може формувати дози до 5 мілізівертів на рік.

Представники Урядів презентували свої досягнення, продемонстрували яким чином, відповідно до яких норм, правил, регламентів вони ведуть свою діяльність. Проаналізувавши всі дані, експерти намагаються найоптимальнішу та найефективнішу картину, використовуючи найкращий досвід від кожної країни, враховуючи особливості їхнього законодавства.

– Які ще питання піднімалися на нараді?

– Велику увагу приділили інформуванню населення, місцевих органів влади та можливих інвесторів щодо радіологічного стану забруднених територій. Експерти ознайомилися із методами та засобами інформування населення про роботу у даному напрямку, її ефективність та успіхи. Існуюча картина показала, що вони не відповідають тим нормам, які б забезпечили необхідну результативність. Експерти вважають, що у країнах створюються певні засади, через які населення

не сприймає факту закінчення радіаційної аварії, не надається повна й посутня інформація. Саме у цьому напрямку також будуть працювати науковці. Рекомендації міститимуть методи підготовки інформації, визначатимуть, хто має бути носієм, її зміст. Звичайно, журналісти відіграють велику роль у цій діяльності, проте не потрібно забувати про вчителів, лікарів, які проводять роз'яснювальні роботи, чи працівників культових установ.

Щодо цього питання, гарну роботу продемонструвала Білорусь, відзначившись ефективними методами підготовки та розповсюдження інформації серед населення. Прикладом такої діяльності є періодичні Інтернет-конференції з питань Чорнобильської катастрофи та її наслідків. Використовуючи найпопулярніший сайт у Білорусі, двічі на рік кожен користувач в онлайн-режимі може отримати від незалежного експерта відповіді на ті запитання, які його цікавлять. Це приклад чудової форми спілкування з громадськістю.

Власне бачення проблеми, яка розглядалася на зустрічі, виклали представники Чорнобильської програми відродження та розвитку (ПРООН/ЧПВР) Павло Замостьян та Оксана Лещенко. Вони поділилися своїм досвідом стосовно інформування населення.

– Коли загальна концепція виходу з радіаційної аварії буде "відкрита" для громадян України?

– Це була лише перша зустріч у Відні, наступна – відбудеться у жовтні. Тоді експерти представлять своє бачення проблеми радіоактивного забруднення довкілля та її вирішення, а також яким чином розроблялася концепція, принципи, радіологічні критерії з урахуванням особливостей країн.